

Svärmisk vänskap bland ogifta yrkesarbetande kvinnor.

Mikrohistorisk studie av vänskap genom Maja Beskows korrespondens och dagböcker mellan år 1886–1923.

Fotografi föreställande Maja Beskow bakom sin kateder.

Källa: Västerbottens museums fotografisamling från Maja Beskow. <<https://www.vbm.se/en/highlights/maja-beskow/>> (16/8 2021)

Av: Moa Svan

Handledare: Nadezda Petrusenko
Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier
Kandidatuppsats 15 hp
Historia | vårterminen 2021

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Working and unmarried women could have a life which married women had not. Instead of marriage, they built their social and family life on friendship. They lived with each other, payed rent together, discussed domestic issues such as cleaning and household labour. They also talked about love, and passion, and how to find a friend to share their life with. This particular group of unmarried women did not solely arrange friendship out of practical purposes but also of emotional and social bonds. This study focuses on the teacher Maja Beskow in Umeå and her diaries and correspondence with and about her friends from the year 1896 to 1923. What did they say about friendship? What aspects of life could be found within the friendships?

Keywords: unmarried women, lesbian women, 19th to 20th century, working women, correspondence, microhistory, friendship, love, romantic friendships.

Innehållsförteckning

.....	1
INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	6
TIDIGARE FORSKNING	6
MAJA BESKOW.....	7
SYNEN PÅ VÄNSKAP	7
OGIFTA KVINNOR	9
TEORI	10
METOD	11
KÄLLOR	12
DAGBOK.....	12
BREV	13
KÄLLKRITIK	14
BAKGRUND	15
KARIN "KAJSA" GÖRANSSON	15
ANNA ÅFELDT.....	15
JULIA "AKKA" BYSTRÖM.....	16
THYRA BRATT.....	16
MAJA "PAPPA" NORRMAN.....	16
KVINNOR UNDER 1900-TALET'S BÖRJAN.....	17
ANALYS	18
VILKA SITUATIONER UPPFATTADE MAJA BESKOW OCH HENNES VÄNNER SOM KONFLIKTSITUATIONER?.....	18
HUR SKREV MAJA BESKOW OCH HENNES VÄNNER OM KÄRLEK?.....	21
HUR SKREV MAJA BESKOW OCH HENNES VÄNNER OM LÅNGTAN?	24
HUR UTTRYCKTE MAJA BESKOW OCH HENNES VÄNNER NÄRHET?	30
SLUTDISKUSSION	33
KÄLL- OCH LITTERATURLISTA:	36
OTRYCKT SKRIFTLIGT KÄLLMATERIAL:	36
LITTERATUR.....	36

Inledning

”Få människor har jag så innerligt hållit af, som Anna Åfeldt.”¹

Nanna Maria (Maja) Kristina Beskow föddes år 1877 i Öregrund och dog år 1964. Hon var lärarinna i teckning vid Umeå högre allmänna läroverk mellan åren 1900 och 1937 med undantag för några års ledighet på grund av sjukdom eller arbete som gästlärare i Uppsala.² Maja och hennes vänner hade valt att arbeta under en tid då kvinnor i deras samhällsklass förväntades foga sig i rollen av att vara moder, fru eller dotter. De förväntades ha en viss bildning, men vid giftermål trappa ner och leva med sin man. Detta gjorde inte Maja Beskow, och inte heller Julia Byström som hon levde tillsammans med. De bodde ihop och när de båda gått bort begravdes de tillsammans.³

I de brev och dagböcker som Maja Beskow och hennes vänner lämnat efter sig finns rader om samkönat begär, som om det var offentligt skulle ha blivit hånat och hade kunnat vara straffbart. Men de lyckades ändå uttrycka det genom att tala om sin vänskap. De höll av varandra, och längtade efter varandra. De tänkte på varandra när de inte var tillsammans. De blev svartsjuka på varandra. Men allt detta fick lov att rymmas inom ramen ”vänskap”. Ibland var det givet att vänskapen kunde rymma uttryck för kärlek, och ibland diskuterade de vad som faktiskt var tillåtet. I vissa fall skriver Maja Beskow i sin dagbok om hur hon ser på sina relationer, där vänskap kan riskera att gå över till svärmeri. Hennes närmanden gentemot nya vänner med kyssar och smicker, möttes med påminnelser om att de inte fick ge efter för ”personliga sympatier”. Hon uttryckte ett begär och en passion för kvinnor som hon hade ett rikt språk för att beskriva.

Det här skiljer ut Maja Beskow och hennes vänner från den historieskrivning som gör gällande att vänskap och kärlek var två skilda ting, där det ena var strikt platoniskt och det andra av det erotiska slaget. På så vis kan den här uppsatsen om Maja Beskows syn på vänskap ge en motbild till hur vi vanligtvis ser på historien. Under början av 1900-talet fanns många ogifta kvinnor som inte hade vare sig kärleksfulla äktenskap med män, eller kärlekslösa äktenskap ihop med män för den delen. Inom gruppen ogifta kvinnor som alltså inte ingick äktenskap med en man, fanns kvinnor som istället hade signifikanta vänskapsrelationer med kvinnor. Det är

---

¹ Maja Beskows dagboksanteckning, 11/12 1900, FV Dagboks–minnesanteckningar, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrorelsearkivet i Västerbotten.

² Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, *Nanna Maria (Maja) Kristina Beskow, u.å.*, <www.skbl.se/sv/artikel/MajaBeskow> (2021-02-17).

³ Karin Alfredsson, ”Maja Beskow och kärleken”, *Historiskan*, nr 2 (2020), s. 48.

därför intressant att ta reda på hur de själva såg på den här vänskapen. Maja Beskow och hennes vänner hade vänskapsrelationer med varandra som även innehöll kärlek och intimitet, och därmed även en annan syn på vad vänskap var än andra kvinnor som levde under samma tid.

Samtidigt är det intressant att komma ihåg att kvinnor under början av 1900-talet ännu inte kunde tala om kärlek fritt. De kunde inte heller vara vän med en man utan att det kunde vara misstänkt en relation av sexuell natur. Om det då inte var med en släkting. Det var på många sätt ett annorlunda samhälle då än det vi lever i nu. Ellen Key är ett exempel på en känd skribent som argumenterade för kärlek mellan män och kvinnor. Hon var väldigt radikal för sin tid genom att faktiskt argumentera för att kärleksfulla familjer var bättre än kärlekslösa äktenskap. Barn fick inte födas utanför äktenskapet enligt dåtidens värderingar men Ellen Key tyckte att kärleksfulla föräldrar var en viktigare ingrediens för barns trygga framtid, än att barnets föräldrar var gifta. Det är därför fascinerande läsning att se hur Maja Beskow och hennes vänner, å ena sidan kunde uttrycka tankar kring kärlek under en tid där kärlek i sig var kontroversiellt. Å andra sidan, kunde de ha kärleksfulla relationer med kvinnor under en tid där det inte var accepterat. Vad som däremot var accepterat var kvinnors vänskap.

Maja Beskow var yrkesarbetande och till skillnad från många andra kända ogifta kvinnor från samma tidsperiod var Maja inte politiskt engagerad på det sätt att hon deltog i rösträttsrörelsen eller något parti. Hon var kristen och engagerade sig för den kristna missionen, och för sina elever. Det kristna budskapet var väldigt viktigt för Maja och det kom i bland i vägen för hennes vänskapsrelationer, men det kunde även vara till stor hjälp. Genom sin tro på gud och Jesus, fick Maja också stöd i sina känslor för andra kvinnor. Hon såg det som att vännerna var sända av gud. Det som vi idag ser som en självklar dikotomi där kyrka står i motsats till homosexualitet kunde fungera annorlunda för vissa individer i början av sekelskiftet. För Maja var hennes kristna tro ett sätt att komma nära andra kvinnor. Ibland var det problematiskt men ofta var hon övertygad om att gud ville ge henne en vän att älska.

Maja Beskow och hennes vänner delade intresset för kultur. De rörde sig i liknande miljöer. De träffades i föreningslivet, på semesterresor och förenades av fritidsintressen som vandring, konserter eller segling. Flera av de var kristna, och flera av dem var lärarinnor. Men det som förde dem samman var vänskapen. Den unika mellanmännsliga relationen. De delade tankar om livet, och bands ihop med känslor av längtan, kärlek och ibland kantades relationerna av konflikter. År 1900 träffar hon lärarinnestudenten Anna Åfeldt, och det får Maja att fundera över den vänskap hon haft med Karin Göransson under 1890-talet. När det tar slut med Anna Åfeldt lär Maja känna Julia Byström som hon sedan alltså kommer att bo tillsammans med

många år. År 1909 träffar hon Thyra Bratt på en fjällsemester.⁴ År 1921 började hon brevväxla med lärarinnan Maja Norrman som hon arbetade tillsammans med på Uppsala högre elementarläroverk för flickor det året.⁵ Detta är vännerna som utgör grunden för denna uppsats.

Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att studera hur Maja Beskow och hennes vänner ser på vänskap, för att få en inblick i dåtidens föreställningar om vänskap och vilka möjligheter som rymdes inom dessa föreställningar. Uppsatsen har som ansats att svara på hur människor sett på vänskap och relationer, under den tiden hon levde. Detta är en form av existentiell historieskrivning där mänskliga frågor om vänskap sätts i centrum och där de materiella förutsättningarna för detta får stå tillbaka. Uppsatsens mikrohistoriska ansats gör det möjligt att visa hur synen på vänskap kunde skilja sig åt under den undersökta perioden. Dels mellan den grupp ogifta yrkesarbetande kvinnor som Maja Beskow och hennes vänner tillhörde, dels mellan andra kvinnor i dåtidens samhälle. Men även hur deras syn på vänskap skiljer sig från andra ogifta kvinnor under samma period.

- Hur såg Maja Beskow och hennes vänner på vänskap?
- Hur skiljde sig Maja Beskow och hennes vänners syn på vänskap från andra ogifta kvinnors syn på vänskap under den undersökta tidsperioden?
- Hur kunde teman som kärlek, längtan och konflikt rymmas inom en vänskap?

Tidigare forskning

Tidigare forskningen för denna uppsats som är relevant är uppdelad i tre delar. Dels forskning om Maja Beskow, som inte är särskilt omfattande. Tidigare forskning kring ogifta yrkesarbetande kvinnor och deras syn på vänskap kring åren 1886–1923. Och dels forskning

---

⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909; Brev från Maja Norrman till Maja Beskow, Korrespondens E.I Brev 11, 1919–1923, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

⁵ Katalog från Uppsala högre elementarläroverk för flickor höstterminen år 1921, Handlingar rörande elever och undervisning: redogörelser, 1900–1926, Uppsala stad. Högre elementarläroverket för flickor, F1A:2, Uppsala stadsarkiv.

om vänskap i sig. De ogifta kvinnorna var under 1800-talet 15 procent av kvinnorna i Sverige för att sedan bli en ännu större andel av gruppen kvinnor under början av 1900-talet.⁶

Maja Beskow

Forskningen om Maja Beskow är begränsad. I en magisteruppsats av Nina Almgren från år 1996 nämns att Maja Beskow bodde ihop med Julia Byström, men i övrigt fokuserar den snarare på nätverk och politiska åsikter än vänskap. Almgren har kunnat visa att Maja Beskow och Julia Byström träffades för första gången på Lutherska Missionshuset i Umeå år 1905.⁷

Den populärhistoriska tidskriften *Historiskan* publicerade ett nummer år 2020 med en artikel skriven av Karin Alfredsson som handlade om Maja Beskow och hennes relation till Anna Åfeldt.⁸ Majas syn på kärlek beskrivs i artikeln som en dragkamp mellan hennes kristna kärleksideal å ena sidan, och de stormande förälskelseerna för kvinnor å andra sidan. Artikelns fokus handlar snarare om att förstå vilken relation som Maja Beskow hade till just Anna Åfeldt, än hur den större gruppen vänner runt Maja Beskow såg på just vänskap. Det är hur de såg på vänskap och vad de la i det begreppet som är intressant för den här uppsatsen.⁹

Synen på vänskap

Ulrika Knutson har skrivit om de relationer som uppstod bland de kvinnor som ingick i den så kallade Fogelstadgruppen. Däribland Elisabeth Tamm, Honorine Hermelin och Ada Nilsson.¹⁰ Skribenten Klara Johanssons kärleksfulla brev till sin partner Ellen Kleman, har analyserats av Carina Burman i den biografi hon skrivit om Johansson, och där det tydligt framgår att de inom sin egen krets varit vad vi idag skulle kalla för ”öppna” med sin kärleksrelation till varandra. De var dock inte öppna gentemot samhället eller i sina texter, även om det går att idag läsa in en tidig form av lesbisk kritik i vissa av Johanssons texter där hon synliggör det vi idag kan kalla för heteronormen. Utåt sett var de vänner med varandra.¹¹

Även Eva Österberg har behandlat ämnet vänskap i *Vänskap en lång historia*. Där frågar sig Eva Österberg om vänskap är ett existentiellt fenomen på samma sätt som döden, sorg, födelse eller sorg och därmed bör vara föremål för vetenskapligt intresse.¹² Hon beskriver

---

⁶ Maria Stanfors, *Mellan arbete och familj. Ett dilemma för kvinnor i 1900-talets Sverige*. (Lund, 2017) s. 25.

⁷ Nina Almgren, ”Teckningslärarinnan Maja Beskow: Ungdomsfostrare, sjömansvän och samhällsmedborgare.” (magister-uppsats, Umeå Universitet, 1996). s. 23.

⁸ Alfredsson (2020) s. 48–51.

⁹ Alfredsson (2020) s. 48.

¹⁰ Ulrika Knutson, *Kvinnor på gränsen till genombrott. Gruppträtt av Tidevarvets kvinnor* (Stockholm: 2004).

¹¹ Carina Burman, *K.J. En biografi över Klara Johanson* (Stockholm: 2007).

¹² Eva Österberg, *Vänskap. En lång historia* (Stockholm 2007) s. 43.

vänskap som ”en grundläggande upplevelse för människan som social varelse”.¹³ På så vis formulerar hon vänskapen som ett mänskligt behov som finns där över tid. Österberg betonar att ”kraven på den goda vänskapen eller syftet med vänskapen ha formulerats olika i skilda sociala miljöer”.¹⁴

Under 1700-talet och 1800-talet var de romantiska vänskaperna mellan kvinnor varma, långa och livsviktiga, vilket Österberg utifrån Lilian Fadersmans forskning kunnat konstatera. Nära vänskapsrelationer mellan kvinnor ansågs vara oskyldiga svärmerier och således naturliga. Även starka känslor kunde rymmas inom vänskapen. Men från slutet av 1800-talet och in i början av 1900-talet blev relationerna mindre accepterade och syntes vara ett större hot. Österberg ser en av Fredrika Bremers vänskapsrelationer till en annan kvinna, som å ena sidan möttes av acceptans och å andra sidan uppfattades som ett hot.¹⁵ Bremer levde under första halvan av 1800-talet, men möjligen kan man i hennes relation ändå uppfatta början till ett skifte.

Den moderna vänskapen fokuserar enligt Österberg på ett könsspecifikt umgänge där mäns vänskap har ett fokus på att utöva olika aktiviteter tillsammans medan kvinnors vänskap har ett annat fokus på förtrolighet.¹⁶

Vänskap innehöll under början av 1900-talet flera dimensioner och kunde inrymma många olika känslor, och på många sätt ersätta äktenskapets funktion i samhället. Eva Borgström och Hanna Markusson Winkvist har visat hur detta gestaltat sig inom ramen för kvinnors vänskap inom den svenska rösträttsrörelsen. Detta i sin antologi *Den kvinnliga tvåsamhetens frirum. Kvinnopar i kvinnorörelsen 1890–1960*.

Selma Lagerlöfs relation till Sophie Elkan behandlas i antologin av Borgström och Markusson Winkvist. Hennes relation till Valborg Olander skildras mer ingående i Anna-Karin Palm's *Jag vill sätta världen i rörelse. En biografi över Selma Lagerlöf*. Palm visar hur deras kärleksrelation etableras dem emellan. En kärleksrelation inför omvärlden rymdes inom ramen för en vänskap. Inom den syn de hade på vänskap rymdes alltså kärlek två kvinnor mellan och det var möjligt för de två att bo tillsammans i en tid där homosexualitet inte alls var accepterat.¹⁷

Anna-Karin Palm skriver att Selma Lagerlöf såg på kärlek som något som var ”bortom fortplantningen” och något som var oberoende av könet.¹⁸ Hur kärleken skulle uttryckas och i

---

¹³ Österberg (2007) s. 43.

¹⁴ Österberg (2007) s. 44.

¹⁵ Österberg (2007) s. 163.

¹⁶ Österberg (2007) s. 170.

¹⁷ Anna-Karin Palm, *Jag vill sätta världen i rörelse*: en biografi över Selma Lagerlöf (Stockholm 2019).

¹⁸ Palm (2019) s. 196.

vilken grad den kunde vara erotisk var mindre säkert i den relation Lagerlöf hade med Sophie Elkan.

Palm menar att den romantiska vänskapen från 1700-talet kunde existera fram till Selma Lagerlöfs dagar, då hon träffade Sophie Elkan vår 1894. Särskilt breven menar Palm gav utrymme till introspektion, längre resonemang och samtidigt åt kärleksbetygelser och uttryck av ömhet. De skickade kyssar, smekningar och lovade varandra trohet via breven. Enligt Palm blev detta harmlöst då sexualitet inte var en fråga för kvinnlig vänskap utan endast för äktenskapet. Detta gav en viss frihet menar Palm och lyfter fram att det var vanligt för den tiden att förbli ogift och leva i kärleks- eller vänskapsrelation med en annan kvinna.¹⁹

Rebecca Jennings delar upp tiden för Storbritannien i en era för romantisk vänskap mellan 1700 och 1900 och intåget av sexologin mellan 1880 och 1920.²⁰

Ogifta kvinnor

Om den romantiska vänskapen innehöll tankar om kärlek som en del av vänskapen, så hade den dominerande synen på kärlek inte någon koppling till vänskap, utan till äktenskap. Det är därför det är intressant hur forskning kring hur andra ogifta kvinnor såg på kärlek under samma tid. En del omfattande forskning om synen på kärlek har gjorts gällande Ellen Key. Hon hade en syn på kärlek som på vissa sätt gick emot dåtidens generella normer. Samtidigt hade hon också tankar som var mer knutna till kärlek som något som sker mellan män och kvinnor. Det radikala för Key var att kärlek skulle baseras på frihet, inte tvång.²¹ Claudia Lindén sätter i *Om kärlek. Litteratur, sexualitet och politik hos Ellen Key*.²² Keys åsikter var en del av den debatt som fördes under slutet av 1800-talet. Key ville göra om synen på moral. Den som får barn, baserat på äkta kärlek, borde kunna se sina barn som ”äkta”. Hon ansåg att kärleken och inte kyrkan skulle styra villkoren för ett äktenskap.²³ Key menade att hennes samtid ansåg att det var bäst att hålla kvinnor omedvetna om allt som rörde ”erotics”. Slutsatsen jag drar av Lindéns forskning är att oavsett vem som talade om kärlek under den tidsperioden och vilka åsikter de hade, utgick den i Keys värld från man och kvinna. Och den hängde ihop med sexualitet och med kropp. Den hängde ihop med äktenskap och med skapandet av barn. Inte med vänskap.²⁴

---

¹⁹ Palm (2019) s. 197–198.

²⁰ Rebecca Jennings, *A lesbian history of Britain: love and sex between women since 1500* (Oxford 2007) s. 39–56; s. 75–90.

²¹ Claudia Lindén, *Om kärlek. Litteratur, sexualitet och politik hos Ellen Key*. (Stockholm 2002).

²² Lindén (2002)

²³ Lindén (2002) s. 169.

²⁴ Lindén (2002) s. 170–171.

Teori

Min teoretiska ingång är mikrohistorisk. George R. Stewart använde först ordet mikrohistoria år 1959, men det var italienska forskare under 1970-talet, bland annat Carlo Ginzburg och Giovanni Levi som kan sägas stå bakom lanserandet av mikrohistoria som vetenskapligt begrepp.²⁵ Mikrohistoria är enligt Anna Götlind och Helena Kåks snarare ett perspektiv än en metod eller teori. Det skriver de i *Mikrohistoria: en introduktion för uppsatsskrivande studenter*. Detta perspektiv handlar om att komma människor nära, och att det är dessa vanliga människor som skapat historien. Deras liv och deras gärningar utgör historien.²⁶ Mikrohistoria innebär att forskaren utgår från något som är mycket begränsat. Det handlar alltså om en avgränsning till en grupp eller en individ, och kan även handla om en viss händelse. På det sättet kan nyanser och variationer synas tydligare.²⁷ I den här uppsatsen har jag valt att fokusera på individen Maja Beskow och gruppen vänner runt henne. De representerar en grupp ogifta kvinnor med möjlighet att försörja sig själva och varandra genom arbete. De tillhörde dessutom en grupp ogifta kvinnor som fyllde begreppet vänskap med en vidare innebörd där de kunde vara livskamrater men även tala om kärlek till varandra. Även om de var en minoritet i dåtidens samhälle är de viktiga att synliggöra. Detta för att visa att dåtidens ideal kring vänskap inte gällde för alla. Det fanns grupper där man tänkte och levde annorlunda.

Götlind och Kåks är tydliga med att det inte är små frågor som ställs även om det undersökta området är litet. Även om den "lilla" människan träder fram, så handlar det om att söka svaren på de stora frågorna inom en begränsning. Däremot kan frågorna innefatta större historiska epoker, och flera händelser. De exempel som ett människoliv utgör, kan svara på de större frågorna, och ibland bekräfta och vara ett exempel på det större sammanhanget och den större berättelsen om historien. Men de kan också bli motbilder, komplicera, och ibland ifrågasätta den större berättelsen om hur historien såg ut.²⁸

Kvinnors vänskap är ofta ett föremål för historisk forskning, men främst som en del av en ekonomisk och politisk beskrivning. Det är givetvis ett viktigt perspektiv då de politiska beslut och ekonomiska förutsättningar som fanns var nödvändiga för att ogifta kvinnor ens

---

²⁵ Anna Götlind & Helena Kåks, *Mikrohistoria. En introduktion för uppsatsskrivande studenter* (Lund 2014) s. 23.

²⁶ Götlind & Kåks (2014) s. 21.

²⁷ Götlind & Kåks (2014) s. 22.

²⁸ Götlind & Kåks (2014) s. 22.

skulle ha möjligheten att leva liv bortom äktenskap. Samtidigt kan vi i de här uppsatsen låta det perspektivet stå tillbaka något till förmån för andra perspektiv. Nämligen hur de själva såg på sin vänskap. Maja Beskow till en grupp kvinnor som arbetade och försörjde sig själva, men som även var ogifta. Hur hon såg på sina relationer och hur de sinsemellan diskuterade existentiella frågor som vänskap är det som är i fokus för denna undersökning.

Centralt för mikrohistoria är att vanliga människor ses som självständiga aktörer, där deras aktörskap lyfts fram och strukturer i samhället får stå tillbaka en aning. Detta också baserat på ett antagande att de individuella utgångspunkterna och övervägandena varit centrala.²⁹ Enligt Götlind och Kåks är den existentiella relevansen inom mikrohistorisk forskning alltid central. Skildrandet av den mänskliga erfarenheten är alltså viktig.³⁰

Metod

Metoden för uppsatsen är en kvalitativ undersökning med textanalys, i vilken en grundläggande del är att förstå språket i texten. Detta kallar Knut Kjeldstadli för den ”språkliga meningen”.³¹ Det handlar om att fastslå ordens betydelse där ord som ”af” betyder av, och velociped betyder cykel. Nästa steg enligt Kjeldstadli är att hitta budskapet och då är upphovsperson och kontext av betydelse.³² Vad gäller de dagböcker som Maja Beskow skrivit är det tydligt att hon är avsändaren och att det hon skriver är ett slags förtroligt antecknande, men som även förhåller sig i viss mån till litterära förlagor med ett rikt och fylligt språk. Budskapet är ofta mer eller mindre tydligt i dessa. Kjeldstadli poängterar att nyckelord, som förekommer ofta kan hjälpa till att hitta den dolda meningen.³³ Även om sökandet efter dold mening inte är det huvudsakliga målet, kan urskiljandet av nyckelord ändå vara användbart. De kan fånga in teman som återkommer över tid, eller hos olika individer. Tolkningsprocessen kan vara en cirkelrörelse där texttolkningen utgår från en viss horisont eller förförståelse, men som sedan efter ett närmande av materialet kan ge nya upptäckter. Ett exempel på detta kan vara min förståelse av begreppet ”förmimelse”. Vid en första läsning tolkade jag ”förmimandet” som något allmänt för en känsla av att man tänker på någon annan så mycket att man känner deras närvaro i kroppen. Men vid en senare läsning förstod jag att det inte handlade om att de inte förmimmer varandra som om de är nära varandra, utan att det faktiskt är den andres ande som gör sig

---

²⁹ Götlind & Kåks (2014) s. 22.

³⁰ Götlind & Kåks (2014) s. 46.

³¹ Knut Kjeldstadli, *Det förflutna är inte vad det en gång var* (Lund 1998) s. 178.

³² Kjeldstadli s. 179.

³³ Kjeldstadli s. 179.

påmind. En slags religiös tolkning som blir tydligare genom att också koppla ihop Maja Beskows allmänna tankar kring gud och Jesus.

Efter att ha lokaliserat Maja Beskows personarkiv i Folkrörelsens arkiv i Västerbotten började jag med att kartlägga vilka brev och dagböcker som kunde vara intressanta för undersökningen. Jag fick först tillgång till inskannade dagboksanteckningar från den tid Maja Beskow träffade Anna Åfeldt, vilket finns skrivet om på bland annat arkivets egen hemsida. I dessa anteckningar fanns även andra personer nämnda och då valde jag att fokusera på brev från dessa personer. Jag fick även tips från Karin Holmgren, som arbetar med samlingarna i arkivet, att breven från Julia Norrman kunde vara intressanta. Efter det bestämde jag mig för att besöka arkivet då breven inte gick att få tillgång till på annat vis än att själv åka dit. Jag gjorde då en ytlig läsning av all korrespondens fanns i arkivets brev-volymer mellan vissa utvalda år 1886–1925 och kom fram till att de som gällde Julia Norrman, och i viss mån Julia Byström var av intresse. Dagboken nämner även en person vid Thyra Bratt, men efter en ytlig genomläsning av breven från Thyra Bratt så valde jag att främst fokusera på dagbokens mer ingående redogörelse för deras vänskap. Vid en mer omfattande undersökning kan givetvis fler brev läsas mer ingående. Jag har alltså valt att inte ta med alla brev eller anteckningar som berör det centrala temat kring vänskap, utan har gjort ett urval baserat på det som verkar vara representativt men också tydligt handla om synen på vänskap och flera aspekter av den.

Källor

Som källmaterial kommer jag använda Maja Beskows dagböcker och brev, genom dessa kvarlevor kan jag undersöka Maja Beskow och hennes vänners syn på relationer. Den viktigaste källan för att analysera Majas syn på vänskap är hennes dagböcker.

Dagbok

I dagböcker skriver Maja Beskow ner sina tankar, och de utgör det huvudsakliga materialet för uppsatsen. Dessa berättande källor ger inblick i Majas egna tankar. Några dagboksblad från åren 1900 och 1901 utgör tillsammans med en dagbok för året 1909, och en bok för åren 1910–1912 grunden för min undersökning. Dagböckerna finns i digital form, från Folkrörelsearkivet i Umeå. Dagböcker har en form som är mer förtrolig och bekännande, och bör ha skrivits i åtanke att någon skulle kunna få tag på dem och läsa dessa. Därmed kan man tänka sig att det saknas vissa detaljer i dagböckerna och att vi inte får hela bilden av hur Maja och hennes vänner

såg på vänskap. Det kan vara så att dagböckerna är skrivna för att man ska kunna tolka texten på olika sätt. Hon skriver inte alla namn rakt ut, och hon beskriver inte mer intimitet än att hon ”håller om” eller ”kysser” någon. Det skulle förmodligen vara riskabelt att skriva om intimitet på ett mer omfattande vis. Hon skriver även mer passionerat om de tillfälliga eller mer kortvariga relationerna, och mer om konflikt och vardagliga bestyr gällande sin sambo Julia Byström. Den relationen var en stor del av deras liv, och något som deras familjer kände till och deras bygd. Det var antagligen viktigt att inget som kunde antyda att vänskapen mellan Julia och Maja var mer innerlig och ”svärmisk”, fick komma ut. Det Maja Beskow skriver om Julia Byström kan man rimligen tolka som att det är mindre känslomässigt, men det behöver inte betyda att relationen var mindre känslomässigt. Snarare gjorde förmodligen det faktum att de levde tillsammans att de kunde ha många samtal på tu man hand, som inte behövde nedtecknas i brev. Dagböckerna kan ha blivit lästa av fler, även om de har en form som verkar mer privat.

Brev

För att ta reda på hur Maja Beskow och hennes vänner såg på vänskap har jag även använt mig av deras brev. Den större delen av brev bevarade är de som Maja Beskow tagit emot, men även några av de brev som Maja själv skrivit ingår i samlingen av brev. Här har jag valt att fokusera på de brev som tillhör de relationer som verkar beröra vänskap som även innehöll teman som kärlek, konflikt, längtan och närhet. Breven är även tillräckligt gamla för att inte heller sprida information om Maja Beskows efterlevande.

Ur brevsamlingen som tillhör Maja Beskows personarkiv, har jag valt att läsa breven mellan åren 1886–1903, 1904–1907, 1919–1923 och 1924–1923.³⁴ Volymen med brev från åren 1886–1903 innehåller brev mellan det som verkar ha varit Beskows första ”svärmiska” vänskap. Senare volymer, innehåller brev från hennes sambo Julia Byström, och hennes vän Thyra Bratt som hon träffade under år 1909. Volymerna med brev från åren 1919 till 1923 innehåller brev från Maja Norrman, som Beskow träffade när hon arbetade i Uppsala tillsammans med henne år 1921. Alla dessa brev finns noterade i ett brevregister som tillhör arkivet. De första åren ger en inblick i de relationer som Maja Beskow hade som tonåring, och senare som ung vuxen. Efter att ha gått igenom Majas brevsamling har jag valt att fokusera på de brev som är skrivna av Maja Norrman, Karin Göransson och Julia Byström. Dessa personer

---

³⁴ I arkivet är dessa brev uppdelade under följande beteckningar: E.I. Brev 5. 1886–1903, E.I Brev 6. Brev 1904–1907, E.I Brev 11. Brev 1919–1923, E.I Brev 12. Brev 1924–1925.

har funnits under längre tid i Majas liv och det finns flera brev och dagboksanteckningar om dessa, inte bara några enstaka. De diskuterar vänskap på olika sätt. Byström var Majas sambo under många år, och breven från henne handlar inte alls om kärlek, men kan i sin praktiska natur ändå visa på hur de delade vardag tillsammans.

Vänskapen mellan Maja Beskow och Anna Åfeldt har tyvärr inte lämnat några spår ifrån sig i form av brev i arkivet, utan det som finns är enstaka vykort och visitkort vilket är för lite i omfattning för att kunna vara relevant för denna undersökning.

Källkritik

Historikern Eva Helen Ulvros har använt sig av brev och dagböcker för att skriva om historiska personers relationer och känsloliv. Hon menar att det är historikerns uppgift att berätta, tolka och förstå det förflutna, men samtidigt att tänka på att personerna hon skrivit om levde en gång i tiden. Respekten är därför viktig och även om det går att skildra någons brev eller dagböcker, så är det enligt Ulvros viktigt att vara varsam.³⁵ Ulvros lyfter även fram vikten av att förstå ord i sin tid. Ord kan laddas med ny betydelse, och olika mycket tyngd läggs i begrepp som kan verka självklara. Skillnaden mellan en verklig känsla och något som snarare skrivs ner som en del av etikett eller tradition, är inte alltid helt enkel att skilja ut. Dessutom är vissa ord av en annan stavning, eller på en dialekt som är svår att veta exakt hur vanlig den var, och vad som var personliga eller interna tilltalsnamn.

De brev som Maja själv skrivit saknas i stor utsträckning. I vissa fall kan det vara så att endast ena partens brev finns. Då blir delar av innehållet i breven svårt att tolka ibland. Det finns luckor i berättelsen och det hänvisas till brev som Maja skrivit. Det saknas helt enkelt viktiga pusselbitar. En konsekvens av det kan vara att det inte framgår om Maja Beskow själv såg på vänskapen till exempelvis Maja Norrman på liknande sätt som Norrman gjorde. Här finns Norrmans version, och även hennes brev hänvisar till brev som Maja Beskow sänt till henne, men det är svårt att tolka vad de innehöll baserat på breven från Maja Norrman. Stora delar av Norrmans brev blir då obegripliga, men det går inte heller att se om hennes benämning på dem båda som ”pappa” och ”flickan” även används av Maja Beskow. Nyanser försvinner som annars varit intressanta att ta del av.³⁶ De flesta av Majas vänner har inte heller ett eget personarkiv. Undantaget är Elisabet Beskow som är en avlägsen släkting till Maja och även Julia Byströms vän. Efter kontakt med Kungliga biblioteket i Stockholm fick jag reda på att

---

³⁵ Eva Helen Ulvros, *Kärlekens villkor. Tre kvinnoöden 1780–1880* (Lund: 1998) s. 9.

³⁶ Kjeldstadli (1998) s. 178.

Elisabet Beskows arkiv innehöll två brev skrivna av Maja Beskow. De var dock inte intressanta för undersökningen.

Bakgrund

Maja Beskow och hennes vänner som förekommer i den här undersökningen kommer jag här beskriva något mer kortfattat. Först börjar jag med att presentera de olika vännerna som förekommer i analysen om deras syn på vänskap. Detta omfattar Kajsa Göransson, Anna Åfeldt, Julia "Akka" Byström, Thyra Bratt, och Maja Norrman. Sedan kommer jag beskriva den samhällseliga kontext som dessa kvinnor verkade inom. Som ogifta yrkesarbetande kvinnor i början av 1900-talet hade de vissa förutsättningar för att ha vänskapsrelationer.

Karin "Kajsa" Göransson

Maja var uppvuxen i Öregrund och fortsatte sedan besöka platsen som var nära till havet och något av en semesterort på somrarna.³⁷ Här verkar hon ha delat sina barndoms somrar tillsammans med Karin. I brev som Maja själv skrivit, nämner Maja seglatser som hon gjort tillsammans med Karin. I ett brev minns Maja tillbaka till "Utfärder, lillbåtssegling, klippor...landsväg velocipeder."³⁸ Karin är en av de få personerna som Maja omnämner i sin dagbok som en vänskap där hon verkar ha varit förälskad, eller "svärmisk" som Maja själv beskriver det. För tydighetens skull använder jag även nutida ord för att beskriva deras relationer, och då är förälskelse ett sådant som vi använder idag, men som inte ingick i kvinnornas språk då uttryck som "hålla av" eller "svärma för" snarare användes.

Anna Åfeldt

Julen år 1900 utvecklade Maja Beskow en vänskap med lärarinnestudenten Anna Åfeldt som fick henne att älska gud mer än någonsin. Det fick henne också att skriva dagboksanteckningar om både glädje och tvivel och om vad som var svärmisk vänskap och inte. Anna och Maja träffades när de åt middag i samma matlag och umgicks på arrangemang av den *Kristliga föreningen af unga kvinnor* (K.F.U.K.).³⁹ Förälskelsen i Anna fick henne att

---

³⁷ Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, *Nanna Maria (Maja) Kristina Beskow*.

³⁸ Brev från Maja Beskow till Kajsa Göransson 26/6 1987, brev 819, E.I. Brev 5. 1886–1903, Korrespondens, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

³⁹ Maja Beskows dagboksanteckning 11/12 1900.

beskriva hur hon såg solen skina i hennes liv och hon tyckte att hon upplevt de skönaste stunder någonsin.

På mitt matställe brydde jag mig ej om att lägga band på min munterhet. Prata som en jallfena om allt skoj som kom för mig - om alla tant P-s och Stintans historier o.s.v. Skrattade mest själf – men narrade också ibland Anna Åfeldt. Var i början rätt generande för matlaget – Tyckte Anna S var blyg – Anna Å kritisk, lindrigt nervös, allt för intelligent å erfaren å mognad för att någonsin ett närmande oss emellan kunde komma ifråga. Alma fann jag blyg och outvecklad⁴⁰

Julia "Akka" Byström

Julia Byström och Maja Beskow kallade sig för vildgässen efter Selma Lagerlöfs bok, och därav fick Julia smeknamnet "Akka". Maja skulle ha varit gåskarlen.⁴¹

Julia Byström var den 20 år äldre folkskollärarinnan som erbjöd Maja alternativ till äktenskap. Något som påpekas att det inte var ovanligt vid den tiden att ogifta borgerliga kvinnor bildade hem tillsammans vid denna tid.⁴²

Julia Byström skrivs ofta ut som kort och gott "J" i dagböckerna, men hon kallade sig även för Akka, vilket hon signerar sina brev med.

Thyra Bratt

Thyra Bratt och Maja Beskow möttes för första gången i fjällen, under en somrig vandring. Maja Beskow och hennes sambo Julia Byström hade bestämt sig för att mötas upp, när Maja Beskow lämnat sommarens semester med familjen i Stockholm för att resa upp till Jämtland. Det som utspelade sig i fjällen, började med en besvikelse, och utvecklades till en uppfylld förälskelse. De låg i mossan tillsammans, satt bredvid varandra, och en tidig morgon kunde Maja Beskow inte tygla sitt begär och begav sig in till Thyra Bratts rum.⁴³ När Maja Beskow kommer hem till Umeå igen, är det genom en ande som hon känner Thyra Bratts närvaro.⁴⁴

Maja "pappa" Norrman

Maja Norrman och Maja Beskow arbetade tillsammans i Uppsala och bodde på samma gata år 1921. De börjar skriva brev till varandra, och delade allt möjligt med varandra. Breven från

---

⁴⁰ Maja Beskows dagboksanteckning utan datum.

⁴¹ Almgren (1996) s. 24.

⁴² Almgren (1996) s. 46–47.

⁴³ Maja Beskows dagboksanteckning 26/8 1909.

⁴⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 1/9 1909.

Norrman innehåller många tankar om vänskapen med Maja Beskow. Hon längtade efter Maja Beskow, men var också orolig för att hon ska ha skrivit något elakt som kunnat få Beskow att bli ledsen. Norrman gillade att åka på utflykter precis som Beskow. I Norrmans umgänge ingick även fler vänner som ibland bifogade brev och hälsningar till Beskow. Det fanns också inslag av konkurrens och svartsjuka mellan dem, men Maja Norrman verkar vara den som stod Maja Beskow närmst. I brev från Maja Norrman till Maja Beskow i början av 1920-talet använder Norrman ord som ger associationer till kärlek, men som ändå knyts samman med vänskap. Maja Norrman kallade sig själv för ”pappa” och kallade Maja Beskow för ”flickan”. Maja Norrman såg hos Maja Beskow en vän som behövde värme, och som hade svårt att skiljas.⁴⁵

Kvinnor under 1900-talets början

Den generation som Maja Beskow tillhörde, var till skillnad från sina mödrar, en del av yrkeslivet. Maja var en av de första kvinnorna att inneha statlig tjänst och för detta fick hon dispens. Därmed kunde hon arbeta som teckningslärarinna från år 1900 fram till sin pension strax över trettio år senare. Just yrket som lärarinna var ett alternativ som var accepterat för kvinnor under den tiden, men Maja Beskow undervisade pojkar på högre nivå och det var därför hon var tvungen att söka dispens.⁴⁶ Maja Beskow verkar ha kombinerat sitt yrke som lärarinna med att fortsätta utveckla sitt konstnärliga kompetensområde som att måla och fotografera.

Många kvinnor var i början av 1900-talet ogifta. Hon var inte unik, utan snarare en del av en grupp kvinnor i samhället som med större frihet valde än andra kvinnor kunde umgås mer med varandra och bli varandras vänner, förtrogna och livskamrater. Maja Beskow kom från en kultiverad borgerlig familj och hennes liv påverkades av hennes sociala bakgrund.⁴⁷ Det syns i vilka hon umgicks med men också vad hon gjorde. Hon gick på konstutställningar, besökte bibliotek, gick i kyrkan och besökte operan.

De ord som användes om samkönad kärlek av kvinnoparen under den här tiden var inte samma ord som användes inom medicinen. Orden homosexualitet och lesbiskhet som överlevt till våra dagar, var alltså inget kvinnorna använde om sig själva. De par som bodde ihop, eller hade mer långvariga relationer, kunde kalla sig för hemkumpaner, bolagister eller livskamrater. Den passion som de upplevde kunde gå under termer som trollmakt, livsmakt, inflytande,

---

⁴⁵ Katalog från Uppsala högre elementärläroverk för flickor höstterminen år 1921.

⁴⁶ Ulla Wikander, ”Sekelskiftet 1900. Konstruktion av nygammal kvinnlighet”, i Ulla Wikander & Ulla Manns (red.), *Det evigt kvinnliga. En historia om förändring* (Lund 2001) s. 16.

⁴⁷ Almgren, ”Teckningslärarinnan Maja Beskow. Ungdomsfostrare, sjömansvän och samhällsmedborgare.”

magnetism eller ”det”. Kvinnoparen kallade sig för vänner eller systrar. Mor och barn, eller mästare och lärjunge.⁴⁸

Eva Borgström och Hanna Markusson Winkvist menar att det uppstod ett frirum, mellan 1800-talets borgerliga vänskapsideal som tillät kvinnors vänskap att anta en romantisk form. Samtidigt gav 1900-talet reella möjligheter för kvinnor att leva sina liv på ett nyare fritt sätt. Frirummet är enligt Borgström och Markusson Winkvist alltså ett begrepp som innefattar ett socialt och kulturellt utrymme där kvinnors vänskap kunde bli en accepterad form för kvinnor att leva tillsammans. De kunde bo ihop och försörja varandra på ett sätt som inte var möjligt för 1800-talets borgerliga kvinnor. När homosexualiteten sedan växte fram som en möjlig identitet och gemenskap skapades visserligen nya möjligheter för kvinnors relationer att ta form, men också nya problem, menar Borgström och Markusson Winkvist.⁴⁹

Analys

I analysdelen kommer jag gå igenom frågorna som jag ställt i avsnittet om syfte och frågeställning. Här kommer jag gå igenom de brev och dagböcker som innehåller tankar om vänskap. Utifrån dessa teman har jag valt att lyfta fram vissa aspekter. Däribland konflikter som uppstår och som behandlas i dagböcker och brev. Även aspekterna kring längtan, kärlek och konflikt. Dessa teman behandlas och analyseras genom brev och dagböcker.

Vilka situationer uppfattade Maja Beskow och hennes vänner som konfliktsituationer?

En vän visar dig vem du är. Det verkar vara något som var viktigt för Maja, men för även hennes vän Maja ”pappa” Norrman. Förutom bekräftelse och känslor av tillfredsställelse kan vänskap även innehålla element av konflikter. Det uppstår konflikter då vänskapen sätts på prov av andra som kommer utifrån. Men det kan också handla om den uppriktighet som vänskap kan ha rum för och som ibland leder till sårade känslor.

Maja Norrman skrev till Maja att hon inte var tacksam gentemot de vänner som visat henne arten i hennes väsen. Maja Norrman höll inte med om hur hennes vänner beskrev henne eftersom vad hon själv menade var en ”falsk självbevarelsedrift” satte in. Först efter att

---

⁴⁸ Eva Borgström & Hanna Markusson Winkvist, *Den kvinnliga tvåsamhetens frirum. Kvinnopar i kvinnorörelsen 1890–1960* (Stockholm 2018) s. 18–19.

⁴⁹ Borgström & Markusson Winkvist s. 26.

hon fått höra omdömen om sig själv och hunnit smälta dem kunde hon erkänna inför sig själv att de haft rätt.

Jag erkänna att det gjort så, är ej de vänner av hjärtat tacksam, som visat mig på arten i mitt väsen. Det hända nog, att jag i första ögonblicket opponerat, det ni den falska självbevarelsedriften, men efteråt har jag velat förstå, att de haft rätt.⁵⁰

Det är inte så lätt att veta vem man är, och då kan det vara skönt att få höra från någon av ens vänner vem man är. Det här är något som Maja Beskow också verkade vilja få ut av sina vänner. Hon skrev i sin dagbok flera gånger om vad hennes sambo Julia tyckte och tänkte om henne.⁵¹

Maja Beskows sambo Julia verkar vara den relation som hörde vardagen till. Breven de skickat varandra har ofta en praktisk agenda. De ville bli upphämtade vid tåget, eller bad varandra skicka paket när de var ute och reste. Till sin dagbok kunde Maja Beskow anförtro de små konflikterna mellan henne och Julia. När Julia hade skällt på henne eller varit missnöjd kunde Maja beklaga sig genom dagboken.

Jag har en längre tid känt att det utför med mig och att jag varit för trött för att vara glad å vänlig hemma. I skolan har jag ut mina sista krafter men tar jag kommer hem slaknar hela maskineriet till. Allt sen lektor har jag lidit af att J. haft då mycket möda med hushållet å känt min oförmåga att hjälpa. Det lilla jag kunde göra åt hemmet har jag försenat eller gjort dåligt. Har känt detta som ett tärande samvetskval, men ändå inte förmått lycka upp nog m det. Dessutom har jag känt fruktansvärt symtom till en löjlig egenkärlek – som J. känner.⁵²

Det Maja Beskow gav uttryck för i början av året 1909 var att hennes arbete krävde mycket, och att hon var för trött för att klara hushållsarbetet. I sin beskrivning av problemet träder det fram en rollfördelning, där Julia Byström verkar ha varit ansvarig för hushållet och där Maja Beskow klagade över att hon inte förmådde hjälpa till. Maja Beskow skrev i en viss stil där hon använde sig av dräpande nedsättande kommentarer om sig själv. Det framkom i dagboksinlägget om hushållsarbetet. Inte bara hade hon inte hjälpt till. När hon väl utfört hushållsarbete var det dessutom ”försenat” eller ”dåligt gjort”. Det gav henne samvetskval och hon drabbades av ”löjlig egenkärlek” vilket jag tolkar som en slags självupptagenhet. Å ena sidan använder hon konflikten om hushållsarbete för en stunds självreflektion, men det säger också en del om relationen hon hade till Julia Byström.

---

⁵⁰ Brev från Maja Norrman till Maja Beskow 5/4 1921, E.I. Brev 11. 1919–1923, Korrespondens, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrorelsearkivet i Västerbotten.

⁵¹ Maja Beskows dagboksanteckning 16/12 1909.

⁵² Maja Beskows dagboksanteckning 16/12 1909.

Konflikterna med Julia Byström kunde även handla om hur de betedde sig i hemmet, och särskilt i relation till andra kvinnor. Maja Beskow hade fler vänner än Julia som hon träffade och detta kunde ibland ge upphov till konflikt. I sin dagbok skriver Maja om ett tillfälle då en fru ”G-m” besökte paret för att hämta Maja då de skulle besöka ”de fattiga familjerna”. Det rörde sig förmodligen om något slags välgörenhetsarbete. Vem fru ”G-m” var har jag inte lyckats förstå, men vem hon än var så fick hon Julia att känna sig ful och bortkommen.

D 22 maj igår på frukost urladdade sig åsk-ovädret som svävat öfver vår husliga lyckas himmel allt sedan fr G-m var oppe för att hämta mig till de fattiga familjerna. Jag fick då veta att det just var den episoden som förorsakade första stöten. J. kunde inte gå ut till henne i sin åldriga blus, men händelserna ville att samma Hus fick daga i går när 3 fina fruar var här och jag hade burit mig hänsynslöst åt som kommit i hennes dörr å talat om att fru G. var här.⁵³

När Maja under sommaren år 1909 ska semestra i fjällen reser hon från Stockholm för att möta sin sambo Julia på plats. När de möts vid tåget har Julia med sig någon, Rut. Under Julia och Majas relation så träffar Maja nya kvinnor som hon blir väldigt fäst vid. Men det verkar inte alltid vara helt enkelt. Vad Rut och Julia har för relation skriver inte Maja men det är inte en vänskap som gör Maja glad. Hon ville ha Julia för sig själv.

Den 10 augusti. Bydalen.

Nu har jag hamnat här i ett likt hemtrevligt samhälle mellan fjällen. För första gången på 3 veckor känner jag mig lugn å harmonisk. Kom till Åre d 17. Storm å regn. Fann Julia å Rut S. vid stationen. Under vanliga förhållanden hade det ju varit en rolig överaskning men nu var jag trött å önskade vara ensam med min begåvade vän Akka.⁵⁴

Maja fann dessa två tillsammans så förmodligen hade Julia inte kommunicerat med Maja att Rut nu var en del av deras gemensamma start på fjällsemester. När de sedan tar in på något slags pensionat eller fjällstuga, så har Maja svårt att stå ut med Ruts närvaro, och tycker också att det är påfrestande att dölja sitt missnöje.

Rut bodde i rummet bredvid mig å eftersom det var storm å regn nästan var dag var det besvärligt att hålla en god sällskapston oppe. Jag kände hela tiden en tyngd över mig och led av att inte kunna vara mej själv å i mina känslor densamma för Rut som förr.⁵⁵

---

⁵³ Maja Beskows dagboksanteckning 22/5 1909.

⁵⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁵⁵ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

Det verkade svårt för Maja att hålla god ton och dessutom regnade det hela tiden. Julia hade fattat ett beslut på egen hand om att bjuda in Rut till hennes och Majas semester utan att tillfråga Maja först. Det verkar dock inte ha gjort Maja arg. Maja menade att Julia var tvungen att göra mer mat, då de blev tre och inte två i sällskapet. Att Maja skulle själv hjälpa till och göra maten, verkade inte vara ett alternativ. Just matlagningen var en konflikt som Maja och Julia haft, och här var det nog tydligt att det helt enkelt var upp till Julia att stå för mat. Möjligen var det då förväntat av Maja att hålla god stämning och vara trevlig i gengäld.

Led också av att vara otrevlig för min omgivning å en hörde på Julia som fick jobbigt köksgöra genom att vi blevo flera matsäcksätande varelser omkring henne. Jag skulle rest min väg om det inte varit ovänligt mot Rut, som alls inge fattade situationen å som väntade på en broder. Han sköt opp sin resa oupphörligt å samlivet räckte en dryg vecka innan han kom å far igen i sällskap med Rut.⁵⁶

Möjligen var det inte heller Ruts önskan att bo ihop med paret Julia Byström och Maja Beskow. Hon i sin tur väntade på sin bror för att kunna resa vidare. Maja var otrevlig och irriterad över Ruts närvaro, men hon verkar ha kämpat med att försöka hålla något från förr till liv.

Det kändes ledsamt därför att inte kunde vara mot henne som förr. Och att jag ej kunde behärska mina känslor å vara snäll å trevlig ändå. Det kändes som om något blev brutet vid närmare beröring – något som varit vackert att tänka på å minnas på avstånd.⁵⁷

Något med Rut blev alldeles fel, men det är ändå intressant att det här i Majas version verkar vara en konflikt mellan Rut och Maja. Konflikten mellan Maja och Julia som inte varit överens om vilka som ingick i fjällsemestern, tog hon inte upp direkt. Till slut fick ändå Maja ha Julia för sig själv och blev nöjd.

Sedan Rut rest foro Julia å jag till Trondhjems domkyrka. Den resan är jag glad åt. Dels livade den upp oss å dels var det en högtid att få se ett så vördnadsbjudande tempel från fornkristna tiden.⁵⁸

Hur skrev Maja Beskow och hennes vänner om kärlek?

Maja Beskows dagböcker har kärleken ett starkt tema. Ibland tar upplevelsen av ett kärleksmöte över dagbokssidorna. Ett sådant möte var Maja Beskows sensommar-semester i fjällen.

---

⁵⁶ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁵⁷ Maja Beskows dagboksanteckning 22/5 1909.

⁵⁸ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

Det var den 10e augusti 1909 när Maja Beskow och Julia Byström skulle möta upp Julias vän Elisabet. Detta efter att tidigare ha spenderat tid med Julias vän Rut. Det var inte särskilt roligt för Maja som ville ha Julia för sig själv. Men efter en egen semesterutflykt till Norge kom de tillbaka till fjällen. Där skulle de alltså möta upp ytterligare en vän, Elisabet. Med sig hade Elisabet i sin tur med sig en vän, som Maja omedelbart föll för. Det var med denna nya vän som Maja bestämde sig för att hon skulle fortsätta resan.⁵⁹

Tid återkomsten från Norge började Elisabet E-n-krånglet på skarpa allvaret och efter telefoneringen å telegraferingen å två misslyckade väntdagar vid station å en extra flyttning till Duved, blev det bestämt att vi skulle vandra henne till möte på Bydalsvägen...Mötte henne på vägen å med henne en vän som hette T. B...⁶⁰

Efter lite krångel med kommunikationen då det sändes telegram och det ringdes, mötte slutligen Julia och Maja upp Elisabet. Med sig hade Elisabet "T.B" eller kort och gott "B". Detta var Thyra Bratt. Genast skingrades gamla konflikter mellan Julia och Maja. Maja riskerade inte att bli utanför längre som när Julia tog med sig Rut till resan. Snarare uttryckte Maja glädje å Julias vägnar då hon fått möta sin vän Elisabet. Dessutom hade hon själv fått se en ny vän i T.B.

Mötet mellan E-t å Akka var kärt å vi vandrade i ljuvlig endräkt tillbaka mot Mörsil...å jag var lycklig över att Akka var så glad och nöjd öfver sakernas läge och händelsernas lyckliga utveckling. Jag var också glad, ty äntligen kände jag hur jag skulle ordna mina bostadsförhållanden i Jämtland denna sommar. Jag kan ju aldrig bestämma något i förväg utan måste alltid känna att jag hamnar där Gud vill att jag skall få vara, och det hade ej känts tydligt här i sommar. Nu fick jag emellertid klart för mig att jag skulle få följa E. å B. på vandring tillbaka till Bydalen å att jag skulle få bli där. Alla packgrejer som plågat mig skulle jag få lämna kvar å bara ta det nödvändigaste å packa in i postpaket dit.⁶¹

Maja formulerad sig från början med att hon nu löst sina bostadsförhållanden. Det hon löst, var att hon skulle bo på samma ställe som Thyra Bratt, och detta för att gud äntligen visat henne var Maja borde vara. Eller som Maja uttryckte sig: "Jag kan ju aldrig bestämma något i förväg utan måste alltid känna att jag hamnar där Gud vill att jag skall få vara".⁶² Senare var hon tillsammans med Elisabet, Julia och Tyra på ett terep, och ute

---

⁵⁹ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁶⁰ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁶¹ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁶² Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

på en promenad med en fröken Köhler möter Maja Thyra Bratt. Hon skriver att hon och Thyra sedan gick i regnet tillsammans och att vartenda ord fick en särskild betydelse.

Efter kvällen gingo vi tillsammans i regnet å det var så där så att vart ord fick en särskild betydelse. Det låg en underström av outtalad förståelse i vart tonfall. Sådana tider äro härliga att lifva igenom, de äro som minuterna före soluppgången. Naturen håller andan å stämningen är kylig.⁶³

2

mellan de två. Jag tolkar detta samförstånd som att det är början på en förälskelse. Detta då fortsättningen på deras tid tillsammans på pensionatet utvecklades till att handla mer om närhet och längtan. Maja skriver att ”naturen håller andan” och sätter så Thyra och Maja i världens centrum. Naturen runt dem är till för dem, och blir både besjälad och en åskådare som fångslas och berörs av mötet mellan de två vännerna. I ett modernt uttryck skulle man kunna säga ”det var som i en film”, eller ”det sa klick”. Det är ett sätt att uttrycka sig i sin dagbok. Men Majas koppling med naturen och sin upplevelse ihop med Thyra ska komma att upprepas. Maja beskriver hur naturen nästintill griper in och engagerar sig i deras relation, och väntar andäktigt på hur den ska utvecklas. Nu har jag skrivit lite om de första anteckningarna som Maja för när hon först träffat Thyra, och jag kommer att återkomma till hur hon beskriver om deras gemensamma vistelse i de jämtländska fjällen.

Det kan också vara intressant att se vad Maja skrev om andra vänner, som en slags jämförelse. Vissa vänner fick nämligen inte alls samma detaljerade beskrivningar som Thyra Bratt. I Stockholm mötte Maja Beskow en vän där de gjorde vad man idag kan tänka sig att vänner gör. De delade tankar om livet och intressen. De umgicks och samtalade.

I dagboken berättade Maja Beskow hur hon sommaren år 1909 besökt en Greta E, som var bibliotekarie. Greta visade Linnés handskrifter och efter det gick de på en konstutställning och såg porträtt av konstnären Walter Crane. ”Objekt bara kludd”, noterade Maja Beskow i sin dagbok. De två vännerna verkade ha ett gemensamt utbyte av att dela med sig av sin kunskap men också ett ömsesidigt utbyte av varandras yrkeskompetens. Tillsammans pratade de om ”lifvet” och Greta beklagade sig över att hon hade känt sig övergiven ”ute vid Karlberg”. Förmodligen bodde hon ensam i Karlberg i utkanten av Stockholm. Hon tillhörde den grupp ogifta yrkesarbetande kvinnor precis Maja gjorde.⁶⁴ Till skillnad från de andra ogifta kvinnorna som ingår i Majas vänskapskrets, utbyter de inte känslomässig eller fysiska närhet. De längtade

---

⁶³ Maja Beskows dagboksanteckning 10/8 1909.

⁶⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 13/7 1909.

och trånade inte efter varandra. För dem var vänskapen ett tillfälle att vara förtrolig, men inte att tala om hur de kände för varandra. Här såg inte Maja alls samma anledning att laborera vidare i dagboken över deras relation. Den verkade rätt klar och tydlig. Ensamheten var något som även Maja Beskow skrev om i sin dagbok. När hon träffat Greta E, kommenterade inte Maja om de suttit nära varandra, eller vad hon tyckte om Gretas röst, eller om hur hon upplevde naturen som mera vacker än annars när de två sågs. De upplevde en vardaglig gemenskap, där de samtalande och såg på konst, men var inte helt uppfyllda av varandras fysiska och andliga närvaro. Efter mötet med Greta skrev Maja heller inte något om hur hon tänkte på Greta, eller kände hur de kunde förnimma varandra.

Vid mötet med Anna Åfeldt var det känslorna som stod i centrum. Men också på ett sätt som upplevdes som besvärligt för Maja. Maja tyckte att hon kunde bete sig egoistiskt och ge efter för sina begär och göra det hon ansåg vara ”saligt”.

Alltid går jag min väg fram – avslutande seende på mig själv – egoistiskt ger jag vika för mina böjelser och gör endast det jag anser vara saligt.⁶⁵

Detta skrev Maja efter hennes och Annas första möte vid en middag år 1900. Nästa dagboksanteckning om Anna var förmodligen skriven kort därpå. Den saknar datering, men sammanfattar två månaders vänskap med Anna.

Jag har i 2 månader egt en vän – vars make jag nog aldrig kommer att finna åtminstone kommer jag aldrig att för någon annan känna detsamma som för henne.⁶⁶

Hur skrev Maja Beskow och hennes vänner om längtan?

Mötet Maja Beskow och Thyra Bratt skulle ge Maja en rad minnen och upplevelser. Men efter deras möte på semestern, skulle Maja Beskow åter tillbaka sitt arbete i Umeå, och Thyra gå vidare med sitt liv. De skiljdes åt. En stor del av deras vänskap, särskilt i början, bestod av längtan. När Maja Beskow träffat Thyra Bratt i fjällen har hon skrivit ner en halv dagbok med över femtio blad fyllda med blyertsanteckningar över sin vistelse tillsammans med Thyra.

Vid ett tillfälle beskrev Maja hur hon hemma i Umeå gick på en konsert och blundade och lyssnad på musiken. Hon kände hur hennes själ fylldes till brädden av ”den sista tidens andeliv”.⁶⁷ ”Den sista tidens andeliv” avsåg förmodligen hennes känsloliv, men även en direkt

---

⁶⁵ Maja Beskows dagboksanteckning 11/12 1900.

⁶⁶ Maja Beskows dagboksanteckning odaterat.

⁶⁷ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

känsla av något gudaktigt. Hon och Thyra spenderade en del kvällar i fjällen med att be böner tillsammans.⁶⁸ Sedan när de var ifrån varandra, så kunde Majas känslor för omsättas i en religiös uppenbarelse. Samtidigt som det också utgör en beskrivning av längtan efter en annan persons närhet.

Min själ är ännu fylld till vidden av den sista tidens andeliv. Det är som om jag bara till hälften vistades nere i Umeå – och jag utför mina handlingar liksom med ena handen. Min själs öga är siktat uppåt å jag är fylld av optimism.⁶⁹

Maja greps här av optimism och en längtan, efter något större och härligt. Hon hade en dubbel tanke kring något högre religiöst, som sammanföll med en längtan efter Thyra. Även om hon var tillbaka i Umeå kände hon att en del blivit kvar hos Thyra. Jag tolkar det som att deras vänskap var en intensiv förälskelse. Maja drömde sig bort och försökte ta sig i genom dagliga sysslor med ”själens öga siktat uppåt”.⁷⁰

Det är som jag inte vore samma person som i våras. Då jag träffade på allt ädelt i mänskligheten. Det är genom dej, min vän, som denna förändring skett i mig. Det är genom att jag fått hand om ditt livs rena sköna och ädla linjer – och inte bara om ditt – utan om din trolovades – och dina vänners liv – som Gud har låtit mig se vad Han kan göra av de människor som låter darra så av Honom. Mitt sammanträffande med dig förefaller mig allt mer underbart. Det är som om Gud fört mig till en gruva med guld – jag håller Honom vid handen – fylld av andakt – och förnimmer att Han önskar att jag i stilla ödmjukhet lyssnar å ser – förstår och lär.⁷¹

Det är genom berättelserna om sitt liv som Thyra lärt Maja att se på livet på nytt och bli en helt ny person. Maja hade träffat något ”ädelt i mänskligheten”. Hon såg upp till Thyra och hennes liv som om det vore något högre och ädelt. Även Thyras sorgliga historia om sin fästman som blev svårt sjuk, verkar ha gripit tag om Maja. Men möjligen var det inte själva fästmannen som imponerade utan det faktum att Thyra berättat sin livs historia för Maja. Maja har blivit anförtrödd med något stort och viktigt och verkar ”darra” inför detta förtroende. Den längtan som hon uttryckte var inte bara en längtan till någon utan även bort från något. Genom att hon fick ta del av Thyras livsberättelse hade Maja uppnått något större, nämligen att komma bort från sig själv.

---

⁶⁸ Maja Beskows dagboksanteckningar i boken för jan-aug 1909.

⁶⁹ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

⁷⁰ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

⁷¹ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

Jag hade längtat efter att komma bort från mig själv – ja, bett om det. och detta är svaret på bönen. När jag tänker på dig är det som om ditt hjärta låge nära mitt å värmdet det. Mitt under mitt arbete kan det komma över mig en förnimmelse av din andes närhet – då lösgör jag mina sinnen för ett ögonblick ifrån min tillfälliga sysselsättning å erfar värmen kraften å ljuvheten av din andes närhet.⁷²

Längtan hade dels en andlig dimension där hon fick ihop sin längtan efter något högre gudaktigt liv, och en längtan efter att vara nära en annan människa. Här håller jag inte helt med om att kampen inom Maja stod mellan sin tro på gud och sin kärlek till kvinnor, som nämnt i tidskriften *Historiskan*.⁷³ ”Det är på samma underbara sätt som Jesus själv umgås med själen, men jag har inte förstått det riktigt förr än Han låtit mig känna så varmt för en själ, med hvilken jag är förenad i honom”.⁷⁴ Att älska en vän och att älska Jesus gick ihop till ett och samma. ”Mitt sammanträffande med dig förefaller mig allt mer underbart. Det är som om Gud fört mig till en gruva med guld”.⁷⁵ Det skrev Maja om sitt möte med Thyra som blev dagbokens ”du”. Så fick Maja ihop sin religion och tro på god, med sin kärlek till sin vän Thyra. Även om kärleken inte riktades direkt till Thyra utan till hennes ande.

Det kan också vara intressant att förskjutningen i vänskap som beskrivits tidigare i forskningen, där en kvinnlig romantisk vänskap på 1700-talet och 1800-talet gradvis ersattes med en syn på kvinnors romantiska vänskap som möjligen erotisk under början av 1900-talet.⁷⁶ Det här skiftet anas i Majas dagbok. Hon blev medveten om sin längtan och vill ha sitt hjärta nära Thyras hjärta. Vilket är dubbelydigt. Där det å ena sidan kan vara en själslig förbindelse, men också rent fysiskt en önskan att få ligga nära Thyras kropp så att två hjärtan kommer fysiskt nära. Denna dubbelydighet verkar inom den tidens syn på vänskap, med rum för romantik och erotik. Den moderna synen på förälskelse verkar helt enkelt inte ha slagit igenom fullt ut. Med dagens blick blir längtan efter en annan person, på detta sätt en förälskelse. Även om sexologin påverkade hur man kunde se på kvinnors relationer som erotiska är det inte säkert att den slagit igenom vid den tiden som Maja skrev detta. Även om den slagit igenom i politiska kretsar eller

---

⁷² Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

⁷³ Alfredsson 2020.

⁷⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909 Min fetmarkering. Understruket i original.

⁷⁵ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

⁷⁶ Rebecca Jennings, *A lesbian history of Britain. Love and Sex Between Women since 1500* (Oxford 2007) s. 39–56; s. 75–90.

medicinska så hade den inte haft ett genomslag hos den grupp yrkesarbetande ogifta kvinnor som Maja Beskow och hennes vänner tillhörde. Däremot skiljde de sig från hur det omgivande samhället såg på vänskap. Det omgivande samhället såg på förälskelse som något som var förbehållet män och kvinnor helst inom ramen för ett äktenskap, inte som något som skedde inom vänskapsrelationen mellan kvinnor. Förälskelse mellan kvinnor sågs som något sjukligt och sexualiteten kvinnor mellan var dessutom kriminaliserat. Trots det, så är det inte säkert att det var något som påverkade hur Maja och hennes vänner såg på sig själva och varandra. Majas syn vänskap med andra kvinnor, skiljde sig från hur andra i dåtidens samhälle såg på kvinnors vänskap. Ett sätt att göra det möjligt för henne att få ihop vänskap och förälskelse, var att se känslorna som ett sätt att komma närmare gud. Men inte bara det, hon hade därmed fått guds tillåtelse att känna på det sätt hon gjorde.

Det är på samma underbara sätt som Jesus själv umgås med själen, men jag har inte förstått det riktigt förr än Han låtit mig känna så varmt för en själ, med hvilken jag är förenad i honom. Nu är det min bön att vi alla som är förenade i Honom ofta ska på ett sådant sätt få fönimma Honom. Det ger styrka, liv och sällhet och bär oss genom arbetsdagen.⁷⁷

Majas längtan efter Thyra i det här fallet, blev alltså en längtan efter gud, en helt legitim längtan i samhällets ögon. Samtidigt var det viktigt att längtan primärt skulle vara riktad mot gud och att den ”personliga sympatin” inte kom i vägen. Den fick inte vara huvudföreningspunkten mellan henne och Thyra Bratt. Det skulle gud vara. Att älska varandra genom gud, eller Kristus som hon skrev, det verkade vara acceptabelt. Han var det centrala i deras gemenskap och det var viktigt att det förblev så.⁷⁸

När Maja Beskow och Thyra Bratt bodde på pensionat i fjällen i varsitt rum, var längtan att dela rum ibland stark för Maja. Det var dock inte alltid som hon fick lov att vara nära Thyra. Den 23:e augusti år 1909 satt Maja och läste på sitt rum när hon greps av en längtan.

”...då blev längtan mig övermäktig och jag kilade in i hennes rum. ”Du är inte välkommen”, sade hon. Jag kände det – kände att jag föll i frestelsen för den personliga sympatin – och den får ej vara huvudföreningspunkten mellan oss, ty det skall Gud vara. Vi älska varandra genom Kristus. Han är det

---

⁷⁷ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

⁷⁸ Maja Beskows dagboksanteckning 28/8 1909.

centrala i vår gemenskap. Hon lät mig helt enkelt göra nytta. Skruva loss termometern å skaka strumpor o.d. – medeltiden fortsatte hon att skriva”.⁷⁹

Maja längtade efter Thyra och gick in i hennes rum. Hon fick inte prata eller vara nära, men eftersom de ”skall älska varandra genom Kristus” och han var det centrala i deras gemenskap, fick Maja den gången hjälpa Thyra att skaka strumpor och skruva loss en termometer medan Thyra satt och skrev. Längtan verkade dock ändå ha varit ömsesidig. Nästa morgon vaknade Maja tidigt före klockan fem av att hon frös. Hon försökte somna om när Thyra Bratt kom in i hennes rum.

Då hör jag Th fråga: Är du vaken? Ja. ”kom”! Jag trodde inte mina öron, menade hon det! Du vet inte vad jag har njutit, sade hon. Det har varit en härlig morgon-rodnad, du måste se ut. Jag gjorde så och det var oförgätligt vackert. Slöjor lågo öfver sjön. Rosa moln som på en vår-klar himmel – allt rodnade skimrande. Ett par minuter efter stod Th. I mitt rum, med den rara vita tomteluvan på sitt hufvud.⁸⁰

Thyra verkade ha vaknat på ett helt annat humör än dagen före. Den här gången talade hon om njutning och härliga moln. Det var vackert, och allt var skimrande. De ska gå ut och vandra och vill gå upp till toppen. Thyra hade dessutom på sig en gullig mössa. Innan de gick ut på vandring stod de på Thyras rum och höll om varandra medan de beskådar allt vackert utanför. En romantisk beskrivning av ett både fysiskt och känslomässigt nära möte.

Obeskrivliga ögonblick. Vi stod tätt vid varandras sida med slutna ögon och kände hur solen gled öfver skogsbrynet i oemotståndligt majestät. Aldrig förr i mitt liv har jag känt mig så ödmjukt tacksam. Att jag ovärdiga, skulle fira denna dags soluppgång vid hennes sida! Det var en högtidsstund i mitt liv.⁸¹

Maja Beskow beskrev ingående deras vandring uppför toppen och liknade den vid livets vandring. ”Härligt är att vandra på sådana stigar ensam med sin Gud, härligare dock att vandra den med en vän, sänd av Gud”.⁸² Maja vandrade gärna ensam på vackra stigar tillsammans med, men allra helst ihop med en vän som var sänd av gud.

Längtan kunde även skapa känslor av olycka. Thyra Bratt och Maja träffades i augusti månad och när Maja kommer hem igen till vardagen i Umeå längtade hon alltså efter Thyra.

---

⁷⁹ Maja Beskows dagboksanteckning 28/8 1909.

⁸⁰ Maja Beskows dagboksanteckning 28/8 1909.

⁸¹ Maja Beskows dagboksanteckning 28/8 1909.

⁸² Maja Beskows dagboksanteckning 28/8 1909.

Den brinnande längtan som Maja bar på första veckorna hemma i Umeå, omformades till en känsla av tomhet. En ledig söndag den 10e oktober skrev Maja i sin dagbok:

Vandrade ensam till forsen å kvarnen. Underbart vackert höstväder. Jag gjorde den upptäckten att jag alltid när det är ett strålande vackert väder kännes mig på något underligt vis olycklig – det föds en längtan i mig som aldrig kan bli tillfredsställd. Jag har känt det obeståndet förr, men fick det klart för mig nu. Är jag i arbete längtar jag ut, och tycker det är ett brott mot naturen att sitta inne. Är jag ute tycks jag inte kunna komma nog ut, in i hjärtat av naturen.⁸³

Det var inte nog att vandra ensam tillsammans med sin Gud. Maja ville vandra ihop med en vän.

I ett brev från barndomens vän Karin, skrev Karin att hon saknade Maja och påminde henne om seglatser, klippor, landsvägar och cyklar. Detta som var en del av det liv de hade på somrarna i Öregrund där Maja växt upp.⁸⁴

Jag kramar dej i tankarna så mycket jag orkar. Det är så härligt nu när du inte så ”skör” längre – åh vet du jag har hittills aldrig längtat efter någon människa – som jag kan minnas åtminstone – men nu.- om jag längtat. Utfärder, lillbåtssegling, klippor, villa, k—ån klockspel landsväg velocipeder.⁸⁵

Längtan som Karin uttrycker kom när Maja och hon inte längre träffades. I brevet hon skickade år 1897 var det istället viktigt för henne att påminna Maja om vad som förde de samman. Med Karin hade hon seglat, men det finns också brev om fjällsemestrar och vandringar.

När Maja skrev om sin vänskap med Anna Åfeldt och kunde hon minnas hur hon känt inför sina tidigare vänner och resonerar kring om det är en förälskelse eller ej.⁸⁶

Men jag tror ej att den varma sympati jag har för henne är besläktad med det berusande svärmeri som jag i synnerhet 2 ggr förut varit utsatt för och som aldrig kommit till sin utveckling af siktig vänskap därför att den ej samtidigt blivit besvarad. Den bästa var dock vänskapen med Karin åren 95-6-7 men den urartade genom skiljaktigheter i åsikter å levnadsförhållanden.⁸⁷

---

⁸³ Maja Beskows dagboksanteckning 10/10 1909.

⁸⁴ Brev från Maja Beskow till Kajsa Göransson 26/6 1887.

⁸⁵ Brev från Maja Beskow till Kajsa Göransson 26/6 1887.

⁸⁶ Maja Beskows dagboksanteckning utan datum. FV Dagboks–minnesanteckningar, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

⁸⁷ Maja Beskows dagboksanteckning utan datum. FV Dagboks–minnesanteckningar, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Den Karin som Maja brevväxlar med stämmer överens med åren som Maja hänvisade till. Vilka skiljaktigheter som fick vänskapen att urarta är inte så lätt att veta. I ett brev från Maja skrev hon om hur Karin träffat en kille som kallades för "lord". "Har E fått reda på om din stiliga lord än= tänk, darling, vad du har sett mycket å vet mycket nu å vad du blivit världserfaren sen jag känner mej som en bondjänta."⁸⁸ Det skrev Maja Beskow 7 april 1895 i ett brev där hon önskade Karin grattis på sin 17:e födelsedag. En möjlig tolkning är att skiljaktigheterna Maja skrev i en dagboksanteckning från år 1900 handlade om att Karin helt enkelt ville ha en "lord", vänskapen var ju enligt Maja inte besvarad. Detta samtidigt som de brevväxlat och seglat och längtat efter varandra. Det får en att undra om vänskap här betyder det som Maja ser som "svärmisk" vänskap och att det därför inte var tillräckligt att segla och posta brev till varandra. Det längtansfulla brevet som Karin skickade år 1897 ska då ha varit det sista året av deras vänskap som Maja Beskow åtminstone i efterhand, hade rum för det berusande svärmeriet för Karin. Ett svärmeri som hon menade sen inte var besvarat. Här är det också intressant att jämföra vad andra kvinnor under samma tid använt för uttryck för förälskelse inom vänskapens ramar. Att träffa en "lord" låg inom ramen för dåtidens syn på vad unga kvinnor skulle rikta sin uppmärksamhet på. Här har Maja Beskow valt att gå en annan väg och uttrycker inte ett liknande intresse för att själv träffa en "stillig lord".

Maja Norrman använde gärna orden "kärlek" och "älska" uttalat i sina brev till Maja Beskow.

Jag är bestämt mycket mera glad åt att du kommer, än du är glad att komma. Bara att du nu gav mig en liten hållpunkt för tanken ... kom hjärtat att klappa av fröjd. F.. säger på något ställe ungefär så här: "det är ej mycket med den kärlek, som ej begär att se den älskade!". Så har mitt hjärta ... alltid ställt sig till den saken.⁸⁹

I brevet uttrycker Maja Norrman sig väldigt fritt kring kärlek och att älska. Det verkar självklart att deras vänskap hade rum för dessa uttryck.

Hur uttryckte Maja Beskow och hennes vänner närhet?

"När jag tänker på dig är det som om ditt hjärta låge nära mig å värmdet det." Så skriver Maja Beskow i sin dagbok om den nya vänskapen hon funnit hos Thyra Bratt.⁹⁰ Först träffade Maja

---

⁸⁸ Brev från Maja till Kajsa 7/4 1895. brev 818, E.I. Brev 5. 1886–1903, Korrespondens, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrorelsearkivet i Västerbotten.

⁸⁹ Maja Norrman, "Min kära flicka!", u.å., E.I. Brev 11. 1919-1923, Folkrorelsearkivet i Västerbotten s. 2.

⁹⁰ Maja Beskows dagboksanteckning 3/9 1909.

Beskow sin vän Thyra Bratt när hon semestrade i fjällen. När höstterminen var över reste Beskow hem till sina föräldrar i Stockholm för att fira jul. Där hade hon bestämt träff med Thyra Bratt på Skansen. Måndagen den 27 december år 1909 skrev Maja Beskow om mötet i sin dagbok. De spenderade fyra timmar och 20 minuter tillsammans enligt Majas dagbok. Maja tog spårvagnen på Strandvägen i Stockholm och mötte upp Thyra Bratt i vagnen. Först pratade de inte så mycket utan satt och höll varandra i handen. De hittade en vrå på Höganloft, ett av husen som ingick i utställning om svenska bygder på Skansen. Det viktiga är att de ville hitta en vrå, vilket indikerar att de ville vara tillsammans bortom blickfånget från andra Skansenbesökare. Det var förmodligen inte lika undanskynt som att ligga på en mossbädd i de jämtländska fjällen, men gott nog.⁹¹

Maja Beskow skrev att hon inte ville prata så mycket i Thyra Bratts sällskap utan mest vila och värma sig. Sedan diskuterade de något om frestelse och prövning, och detta skulle då röra ett förhållande som Thyra Bratt haft med en annan vän som kallades "F.r D-u". Det är svårt att avgöra vem hon avsåg. Kunde det vara samma person som kallade Thyra Bratt för en vit ros i en tidigare dagboksanteckning? Mötet verkar ha påfört samtal om kärlek och begär och vad som fick ingå i en vänskapsrelation.

Maja Beskow tyckte att gud borde ha gjort känslan mellan Thyra Bratt och f.r. D-u sval och ren. Sval och ren, kan tolkas som att Thyra enligt Maja inte borde ge sig hän känslomässigt i sin relation till f.r. D-u. Samtidigt som hon uppmuntrar Thyras intresserade fröken att vara sval och ren, låter Maja sina egna känslor löpa. Hon använder ordet "älska", när hon skriver om Thyra, men på ett sådant sätt att det går att tolka som ett mer sakligt utlåtande än kärlek mellan två kvinnor.

Maja Beskow älskade nämligen Thyra Bratts röst då den enligt Beskow var som musik. Hon uttryckte beundran och starka känslor för Thyra men hon skev inte att hon älskade Thyra Bratt, utan hennes röst. Jag tolkar det som att hon rörde sig nära gränsen för vad som var möjligt inom ramen för en vänskap som passar sig att ha mellan två ogifta kvinnor. Att prata om hur mycket man älskar någons röst skulle verkligen kunna vara ett uttryck för förälskelse, men det kan också ligga inom ramen för vad som går att avdramatisera som något som strikt har med en konstnärlig uppskattning för vackra rösters kvalitet. Samtidigt kan man också tolka in att det i kombination med att Maja Beskow höll Thyra Bratt i handen och njöt av Thyras röst och tänkte på hur mycket hon älskade att höra rösten, i själva verket älskade Thyra. Möjligen var uttrycken ett försök att tassa runt ett känsligt ämne som kärlek. Trots att det regnade när de sågs

---

⁹¹ Maja Beskows dagboksanteckning 27/12 1909.

den där måndagen i december, så tyckte Maja Beskow att solen sken runt dom och luften var hög kring deras sinnen. Hon upplevde vädret runt om sig mer intensivt i Thyra Bratts närvaro. De skildes sedan åt på Stureplan.

Men även om Maja och Thyra inte var tillsammans i en fysisk närvaro så hade de en andlig kontakt. En natt hade Maja Beskow upplevt att Thyra Bratt talat till henne och Maja hade känt närvaron så starkt att hon tyckte sig vara i två världar samtidigt. Vilket på ett sätt är ett fint sätt att beskriva hur en drabbande förälskelse för en bort från verkligheten ett tag. Att känslorna och tankarna är så starka att det skapar en inre värld. Men det kan också vara ett uttryck för den gudstro som Maja hade och där hon genom sin kärlek till Thyra fick tillgång till den högre världen. Det var Thyra Bratts ande som den natten gav Maja Beskow värme, kraft och en känsla av något ljuvligt. Den känslan tolkade Maja som ett godkännande från Jesus. Genom de starka känslorna som Maja Beskow hade för Thyra, förenades hon också med Jesus.⁹²

Det fanns ett problem med vänner. De kunde föra en närmare till gud enligt Beskow, men de kan också komma mellan. Detta var en farlighet menade hon, att den egna själen inte skulle nå till gud när vännen kommer mellan. Då blir inte vänskapsförbundet som hon kallade det, välsignat. Tänker man för mycket på sin vän kan man bli ouppmärksam på livet omkring en. Detta var en fara, med vänskapen menade Beskow.⁹³

Det var Th-adagen å mina tankar voro mest hos min vän – helst som jag anade att den lilla bok jag sände henne kommit fram den dagen. Hon skref sedan att hon förnimmit det.⁹⁴

Förnimmandet av varandra var något som Majas vänner också upplevt. Tio år senare efter Majas möte med Thyra skrev Majas vän Maja Norrman:

Min flicka som varit mig mycket nära .. de sista dagarna. Det tyckes vara ömsesidigt med där förnimmelserna, och det är kanske rätt naturligt.⁹⁵

Ordet ”förnimma” som Maja Beskow och hennes vän Maja Norrman använde innebär att de kände varandras närvaro trots geografiskt avstånd. I just detta fallet av ”förnimmelser” kan det ge en förståelse av hur det var att uppleva kärlek och längtan under tidigt 1900-tal. De inte bara

---

⁹² Maja Beskows dagboksanteckning 21/9 1909.

⁹³ Maja Beskows dagboksanteckning 21/9 1909.

⁹⁴ Maja Beskows dagboksanteckning 12/9 1909.

⁹⁵ Brev från Maja Norrman till Maja Beskow 22/4 1921.

kände det ”som om” de vara så nära varandra att de kunde förnimma varandra, utan att de faktiskt upplevde att det var så, att den andres ande visade sig i en förnimmelse.⁹⁶

Ett tema som berördes i breven och dagboksanteckningarna var den ensamhet som vännerna upplevde. Men också den ensamhet som de kunde hjälpa varandra med. Att se ensamhet hos sin vän kunde vara ett sätt att göra sig själv behövd. Detta visste Maja Norrman.

... vad jag hittills har funnit, det är ett litet varmt hjärta, som mött mitt, och som kanske inte har så lätt att slita sig därifrån. Och så har jag upptäckt att detta lille hjärta ibl kan känna sig lite fruset och ensamt och då behöver möta förståelse och hjärtevärm och vad jag i övrigt tyckt mig se något av hur har jag inte sedan tillämpat mina vän-...så att det blivit nog så smärtsamt .. för mitt lilla vänhjärta! Ser du alltigenom inte bara ord, utan konsekvenserna överallt i handling. Gör nu så också med mig! Så vill jag ha det.⁹⁷

Det är inte helt enkelt att tolka allting som Maja Norrman skrev till Maja Beskow men det var två hjärtan som skulle mötas tycker Norrman. Hon såg Beskows hjärta som ”ett litet varmt hjärta” och att det nu inte kunde slita sig från Norrman. Denna närhet, ligger också inom ramen för vänskap, då det var ett ”vänhjärta” som Norrman såg.

Slutdiskussion

Genom Maja Beskows dagböcker och korrespondens träder en berättelse fram om människor som levde under en tid när kvinnor som var ogifta hade viktiga vänskapsrelationer. De kunde med sina vänner uppleva längtan, kärlek, svärmeri och passion tillsammans. Maja hade under senare delen av sitt liv sin Julia, vid sin sida. De bodde ihop och gick igenom konflikter, där Maja inte hjälpte till hemma tillräckligt som vilket gift par som helst. Det skulle jag säga ger en motbild till den större berättelsen om historien där kvinnan vid denna tid antingen var gift, och alltså hade en partner, eller var ”ogift” och därmed ensam. Eller bodde tillsammans med andra kvinnor endast av praktiska skäl. Maja umgicks med andra lärarinnor som Maja Norrman och Julia Byström och inte i de litterära och politiska kretsar som Lagerlöf rörde sig inom. Vad är det då för syn på vänskap som träder fram? Min tolkning är att det är en vänskap där gränsen mellan vänskap och kärlek luckras upp. Majas vänskap med Thyra Bratt gjorde att de kunde få sitta nära och hålla om varandra. Men när det gällde en annan vän till Thyra tyckte Maja att den vänskapsrelationen skulle vara ren och sval.

---

⁹⁶ Kjeldstadli (1998) s. 125.

⁹⁷ Brev från Maja Norrman till Maja Beskow, odaterat.

De tankar som Anna-Karin Palm menar att Selma Lagerlöf hade där kärlek var något som var ”bortom fortplantningen” och något som var oberoende av könet, sägs inte av vare sig Maja eller någon av hennes vänner i det material som jag tagit del av under denna uppsats. Kärlek är snarare en del av vänskapen, och deras åsikter om kärlek som någon könspolitisk fråga är inte uttalad i de texterna. Det gemensamma med Lagerlöf är att de ändå verka kunna uttrycka kärlek gentemot kvinnor inom ramen för vänskap. De skiljer sig från andra ogifta yrkesarbetande kvinnor som exempelvis Ellen Key. Då Key talade om kärlek mellan män och kvinnor handlade det om huruvida den kunde finnas inom eller utanför äktenskapet. På så sätt skiljde sig Maja Beskow och hennes vänner avsevärt från samhällets syn på vänskap i stort. Kärleken, var nämligen förbehållet män och kvinnor inte för kvinnor och deras väninnor. Maja Beskow ville ha en vän att dela livet med, inte en äkta make.

Det verkar även som om att det frirum som enligt Eva Borgström och Eva Markusson Winkvist existerade under början av 1900-talet verkar ha fungerat även för Maja Beskow och hennes vänner. Frirumet var ett socialt och kulturellt utrymme där kvinnors vänskap kunde bli en accepterad form för kvinnor att leva tillsammans.

Maja hade sin livskamrat Julia Byström som hon levde tillsammans med under stora delar av livet. Men hon hade också andra vänner, och fler möten med nya vänner som kunde medföra spänning och längtan efter fysisk närhet. Det mikrohistoriska anspråket i min uppsats, gör det möjligt att visa hur en liten grupp kvinnor under en viss tid hade en avvikande syn på vänskap. Även om de flesta kvinnor, såg kärlek som något för män och kvinnor, och vänner som något frikopplat från kärlek, så var den här gruppens syn på vänskap något som även kunde innefatta kärlek mellan kvinnor. Det ger också ett annat ljus på den bilden av sexologin som växer fram under början av 1900-talet med nya begrepp som ”lesbisk” eller ”homosexuell”. Det fanns grupper av kvinnor som vi möjligen idag kan se som lesbiska, men som såg på sig själva på ett annat sätt. Denna studie ligger på så vis i linje med det som Eva Borgström och Hanna Markusson Winkvist redan visat. Kvinnorna själva använder inte orden som medicinen gett för kvinnor som älskar kvinnor. Det som är intressant för den här uppsatsen är att kvinnorna var framför allt yrkesarbetande ogifta kvinnor. I Borgström & Winkvists antologi ligger fokus på kvinnor aktiva inom kvinnorörelsen. Det ligger bortom uppsatsens anspråk att fastställa i vilken utsträckning de var aktiva inom kvinnorörelsen, men det var inte deras centrala funktion att engagera sig politiskt eller vara skribenter av något slag. Det friare livet att som kvinna kunna leva i kärleksfulla vänskapsrelationer med andra kvinnor, var alltså inte knutet till en särskild politisk identitet eller en särskild politisk rörelse.

Ellen Keys kritik av sin samtid gick ut på att hon menade att man tyckte det var bäst att hålla kvinnor omedvetna om allt som rörde "erotics". Det här kan vara något att utforska i mer i framtida texter. Maja Beskow och hennes vänner talar visserligen inte om kropp och sexualitet, men de talade en hel del om sitt begär till varandra. De uttryckte en vilja och njutning kopplad till fysisk närhet till varandra. Detta stack ut från samtiden dels då den var riktad mot andra kvinnor, dels för att den uttrycktes av kvinnor. Ellen Keys tankar om kärlek är en påminnelse om att det inte var accepterat för kvinnor att fritt tänka kring åtrå och kärlek även om det gällde män.

Det som uppsatsen visat är att de inte behövde hålla sig till en vän, utan kunde ha flera samtidigt. Det fanns också flera platser där nya vänskapsband kunde knytas. Deras romantiska träffar kunde ske inte bara inom hemmen utan även ute på fjället, eller i en undanskymd vrå på Skansen i Stockholm. Detta skulle kunna vara intressant att utforska i en framtida studie om de ogifta kvinnornas vänskap under början av 1900-talet.

Käll- och Litteraturlista:

Otryckt skriftligt källmaterial:

Folkrörelsearkivet i Västerbotten:

Maja Beskows Dagboksanteckningar, FV Dagboks–minnesanteckningar, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Maja Beskows Korrespondens, Brev E.I. Brev 5. 1886–1903; E.I Brev 6. Brev 1904-1907; E.I Brev 11. Brev 1919-1923; E.I Brev 12. Brev 1924-1925, Maja Beskow Personarkiv SE/FAAC1/243899029, Folkrörelsearkivet i Västerbotten.

Uppsala Stadsarkiv:

Katalog från Uppsala högre elementärläroverk för flickor höstterminen år 1921, Handlingar rörande elever och undervisning: redogörelser, 1900–1926, Uppsala stad. Högre elementärläroverket för flickor, F1A:2, Uppsala stadsarkiv.

Litteratur

Alfredsson, Karin, ”Maja Beskow och kärleken”, *Historiskan* 2020, nr 2 (2020) s. 48–51.

Almgren, Nina. *Teckningslärarinnan Maja Beskow. Ungdomsfostrare, sjömansvän och samhällsmedborgare*. [Magisteruppsats] Umeå Universitet, 1996.

Borgström, Eva & Markusson Winkvist, Hanna, *Den kvinnliga tvåsamhetens frirum: kvinnor i kvinnorörelsen 1890–1960* (Stockholm 2018).

Burman, Carina, *K.J. En biografi över Klara Johanson* (Stockholm 2007).

Götlind, Anna, och Kåks, Helena, *Mikrohistoria. En introduktion för uppsatsskrivande studenter* (Lund 2014).

Holmgren, Karin, ”Nanna Maria (Maja) Kristina Beskow”. I Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, 17 mars 2021. www.skbl.se/sv/artikel/MajaBeskow, Svenskt kvinnobiografiskt lexikon.

Jennings, Rebecca, *A lesbian history of Britain: Love and Sex Between Women Since 1500* (Oxford 2007).

Kjeldstadli, Knut, *Det förflutna är inte vad det en gång var* (Lund 1998).

Knutson, Ulrika, *Kvinnor på gränsen till genombrott. Gruppträtt av Tidevarvets kvinnor*. (Stockholm 2004)

Lindén, Claudia, *Om kärlek: Litteratur, sexualitet och politik hos Ellen Key* (Stockholm 2002).

Palm, Anna-Karin, *"Jag vill sätta världen i rörelse": En biografi över Selma Lagerlöf* (Stockholm 2019).

Stanfors, Maria, *Mellan arbete och familj. Ett dilemma för kvinnor i 1900-talets Sverige* (Lund 2017).

Ulvros, Eva Helen. *Kärlekens villkor. Tre kvinnoöden 1780–1880* (Lund 1998).

Wikander, Ulla, "Sekelskiftet 1900. Konstruktion av nygammal kvinnlighet". i Ulla Wikander & Ulla Manns (red.), *Det evigt kvinnliga. En historia om förändring*, s. 7–29 (Lund 2001).

Österberg, Eva, *Vänskap. En lång historia* (Stockholm 2007).